

Časopis za poslovnu teoriju i praksu
Rad primljen: 29.04.2022.
Rad odobren: 17.05.2022.

UDK 339.747:[316.323:336.71
DOI 10.7251/POS2228053R
COBISS.RS-ID 136407553
Originalan naučni rad

Ristić Kristijan, Poslovni i pravni fakultet, Univerzitet MB, Beograd, Srbija,
kristijanristic.fpim@yahoo.com

Marjanović Nataša, Visoka poslovna škola strukovnih studija u Beogradu, Srbija

GLOBALNO BANKARSTVO: DA LI JE BANKARSTVO U KONCEPTUALNOJ KRIZI I ŠTA REGULATORI MOGU DA URADE

Rezime: *Svet bankarstva i finansija sa novom četvrtom industrijskom revolucijom i pored dosadašnjeg okretanja regulativama i zakonima uslovljenim poslednjom finansijskom krizom, ulazi u novu etapu i/ili epohu razvoja. Modernizacija bankarstva i novih usluga je globalni proces i svakako izazov za mnoge finansijske sisteme. Obim regulatornih inicijativa, sveobuhvatnost i obim centralnog regulatora u odnosu na nadnacionalne i nacionalne oblike delovanja, ključni su faktori za internacionalizaciju bankarstva, s jedne strane, i povećane konflikte između inovacija i regulative, s druge strane.*

Ključne reči: *banka, funkcionalna transformacija, regulacija*

JEL klasifikacija: *E440, F6*

UVOD

Banke su, kao i sve druge kompanije ili institucije, učesnici i pokretači ekonomske globalizacije i ne mogu biti imune na sve promene novog doba. Postoji nekoliko globalnih trendova koji utiču na redefinisane bankarstva: demografske, društvene, ekonomske i tehnološke promene (Mihovilić i Hunjet 2021, 17).

Fazu u razvoju bankarstva (1900-te) karakteriše proces restrukturiranja i velike finansijske inovacije. Dramatične i snažne promene u svetu bankarstva dovode do velikih promena u inovacijama finansijskih instrumenata, sa novim konceptom bankarstva. Preduzeća postaju finansijske institucije koje pružaju finansijske i kreditne usluge, koje su do sada smatrane isključivo bankarskim. Dugogodišnji trend u bankarstvu, vezan za proces globalizacije, deregulacije i internacionalizacije, upotpunjen je restrukturiranjem banaka. Jedinica spajanja interesa krupnog finansijskog kapitala u sve žešćoj je međusobnoj konkurenciji. Razvoj privrede i bankarskih sistema u njima u poslednje vreme sve više karakteriše nova strategija bankarskog poslovanja.

Razvoj bankarske industrije se može odrediti i sa funkcionalnog i institucionalnog stanovišta. Funkcionalno znači niz finansijskih usluga i obuhvata bankarske usluge i usluge osiguranja. Institucionalni pristup je zasnovan o organizacionoj saradnji banaka i nebankarskih institucija (Tran i Lin i Nguyen 2016, 99).

Banke se prilagođavaju dubokim promenama u proizvodnji, trgovini i finansijskoj strukturi privrede, odnosno promenama na finansijskim tržištima. Banke su često postale institucije koje povlače, pokreću ili usmeravaju procese globalnog ekonomskog restrukturiranja. Inflacija, kao

opšti proces, promene u fluktuirajućim kursovima, zaduženost privrede, promene u sistemu upravljanja kapitalom, povećani rizici, promene u strukturi kapitala banaka i dr. procesi su koji se veoma brzo odvijaju u svim privredama. Poslovna strategija banaka se svodi na to da se u uslovima ovih promena, uz sve veću konkurenciju nebankarskih finansijskih institucija, očuva efikasnost, profitabilnost i konkurentnost banaka, kao i trgovinske i finansijske strukture privrede. Banke su često postale institucije koje povlače, pokreću ili usmeravaju procese globalnog ekonomskog restrukturiranja. Inflacija kao opšti proces, promene u fluktuirajućim kursovima, zaduženost privrede, promene u sistemu upravljanja kapitalom, povećani rizici, promene u strukturi kapitala banaka. Poslovna strategija banaka se svodi na to da su uslovi ovih promena, uz sve veću konkurenciju nebankarskih finansijskih institucija, očuvanje efikasnosti, profitabilnosti i konkurentnosti banaka, trgovinske i finansijske strukture privrede. Banke su često postale institucije koje povlače, pokreću ili usmeravaju procese globalnog ekonomskog restrukturiranja.

1. GLOBALNE FINANSIJSKE TENDENCIJE

Kada govorimo o finansijskoj globalizaciji, važno je napomenuti da je jedna od njenih najvažnijih komponenti, svakako, međunarodno kretanje kapitala, koje je kao proces omogućeno njegovom liberalizacijom. S druge strane, kada su bankarski sistemi u pitanju u razvijenim zemljama su u novi vek ušle paralelno sa mnogim procesima tehnoloških inovacija, snažnom tržišnom konkurencijom, konsolidacijom i deregulacijom. Inovacije koje su usledile uključivale su stvaranje novih bankarskih „proizvoda“, prilagođavanje bankarskim procesima i novim tehnologijama, upravljanje metode i tehnike merenja rizika.

Deregulacija je, takođe, podstakla razvoj netransparentnih oblika bankarstva. Uvođenje virtuelnih finansijskih operacija, kao centara zajedničkih mehanizama ekonomske i finansijske globalizacije, omogućilo je dominaciju značajnog iznosa špekulativnog kapitala. Trgovina valutama, internacionalizacija finansijskih tržišta, uz kontinuirano otvaranje novih tržišta, valutni fjučersi i opcije, razvoj mehanizama hedžinga i upravljanja rizicima, omogućili su slobodno kretanje ogromnih sredstava preko nacionalnih granica, ali i promenu funkcije novca u globalna ekonomija.

Na ovaj način, derivati su stvorili nove mogućnosti za špekulacije na osnovu promena kursa, akcija i druge finansijske imovine. Pojam globalizacije je deklarisan kao usmeren, organizovan proces, kroz koji se međunarodne mreže povezuju preko međunarodnih i institucionalnih posrednika. Iz toga proizilazi da je u stvari reč o istovremenom procesu deteritorijalizacije i interakcije međunarodne trgovine radom, uslugama i kapitalom, uz neizbežnu podršku globalne informaciono-komunikacione strategije.

Globalizacija finansijskih tržišta, sprovedena u nekoliko faza, podrazumeva gubitak nacionalnih granica ostvaren finansijskim transakcijama i trgovinom na globalnom nivou. Prva, ključna faza, koja se odigrala šezdesetih godina prošlog veka, dovela je do formiranja niza ekonomskih integracija, brzog rasta međunarodne trgovine i liberalizacije finansijske regulative.

Osamdesetih godina prošlog veka sve je uočljiviji veći stepen integracije na evropskom tlu, deregulacija bankarskih delatnosti, masovna primena informacionih tehnologija u bankarstvu i sl. Rezultat očigledne dinamike razvojno orijentisanih banaka svakako je ubrzani rast međunarodnih finansijskih transakcija. Nacionalna tržišta, preuska i mala za pojam velikih banaka, ostala su u senci, a banke su se intuitivno okretale međunarodnom tržištu u potrazi za većim profitom. Međutim, na ubrzani razvoj međunarodnih finansijskih tržišta uticali su faktori koji imaju svoje korene u promenama koje su se desile pre svega u nacionalnim bankarskim sistemima.

Logika bankarstva, tj. posredovanje bankarskog sistema, predstavlja tradicionalan i složen oblik centralizovanog hijerarhijskog sistema. Temelj decentralizovanog hijerarhijskog sistema (finansijska logika), stvoren finansijskom globalizacijom, može se prepoznati i na finansijskim tržištima. Uvođenjem nebankarskog kreditiranja počela je praksa finansijskog inženjeringa.

Diverzifikacija imovine institucionalnih investitora postala je uslovljena širokim spektrom sredstava i dubinom sekundarnih tržišta.

Globalne karakteristike finansijskog sistema u funkcionalnom smislu finansijske liberalizacije, uticale su na ulazak nemačkih, francuskih i drugih finansijskih institucija na američko i tržište finansijskih usluga i obrnuto. Prilično raznolik razvoj tzv. „Novi“ kreditni proizvodi i druge finansijske inovacije su imale ogroman uticaj na pomenute procese. Derivatni instrumenti, kao novi finansijski proizvodi, dizajnirani su tako da budu prilagodljivi okolnostima vremena i tržištima na kojima se njima trguje. Strategije koje prvenstveno koriste ove finansijske proizvode osmišljene su da predstavljaju efikasan mehanizam preraspodele rizika, kao i tendenciju zaobilazjenja propisa i pronalaženja takozvanih „rupa“ u zakonima. Među osnovnim postulatima manifestacije finansijske globalizacije svakako se može izdvojiti brojnost i raznovrsnost. Deregulacija bankarskih aktivnosti, koja se posmatra kao proces postepene liberalizacije finansijskih tokova na nacionalnom i globalnom nivou, uticala je i na razvoj međunarodnog bankarstva.

To se posebno videlo kroz mogućnost kapitalnih transfera preko granica, bez ograničenja. Do kraja osamdesetih godina prošlog veka sprovedila se takozvana neformalna deregulacija, do kada su banke koristile mogućnosti koje nisu bile propisane zakonom, a potom je usledila formalna deregulacija propisa. Ubrzo potom u SAD je donet zakon koji je ukinuo podelu na investicione i poslovne banke i time liberalizovao formiranje kamatnih stopa, kako u SAD, tako i u Evropi. Uvođenjem informacionih tehnologija i ekspanzijom istih u bankarstvu, bankarski sektor značajno se poboljšao. Primena informacionih tehnologija je takođe enormno ubrzala obradu velikog broja podataka (Ristić i Živković 2020, 98).

Zahvaljujući ovoj primeni, tendencije bankarstva, kao globalnog tržišta, postale su realnost, jer se plasiranje informacija odvija bez geografskih i vremenskih ograničenja. Manifestacija globalne finansijske integracije se svakako može pripisati nekadašnjem i još uvek važećem konceptu denacionalizacije finansijskih tokova, uvođenju transnacionalizacije u privredne aktivnosti, globalnoj konkurenciji i klasterovanju privrede. (Ristić i Živković 2020, 100) Suština finansijske liberalizacije može se tražiti u eliminisanju uticaja države na pravac kredita, kamatne stope, vlasništvo nad bankarskim kapitalom i slobodno kretanje međunarodnog kapitala. Teza se zasniva na teoriji da privreda, u kojoj država direktno utiče na smer kreditiranja i na taj način ograničava kamatne stope na depozite, rezultira padom štednje i investicija, kao i neefikasnom raspodelom i alokacijom sredstava. Naučna rasprava, pokrenuta o ovim tezama, zasnivala se na makroekonomskoj teoriji suboptimalnog ekonomskog ponašanja. Kada govorimo o slobodnijim tokovima kapitala, njihov doprinos se zasniva na uspostavljanju cjenovnog mehanizma na objektivnijoj međunarodnoj osnovi, većoj alokativnoj efikasnosti, konkurentskoj disciplini, optimizaciji upravljanja agregatnom štednjom i investicijama, otvaranju kapitalnih računa i omogućavanju međunarodne diversifikacije portfolija. Na ovaj način dolazi do značajnog smanjenja postojećih rizika, što se može pripisati pozitivnim aspektima finansijske liberalizacije i globalizacije.

Proces finansijske liberalizacije, kome se sredinom 1970-ih pridružio veliki broj zemalja, imao je nameru da iskoristi finansijske prednosti veće finansijske integracije u globalno tržište kapitala. Međutim, nisu sve zemlje pristupile procesu na isti način. Strategija brze finansijske liberalizacije, koju je primenila jedna grupa zemalja, tretirana je kao šok terapija, dok su druge zemlje pristupile ovom procesu postepeno, oslanjajući se na postepenost strategije. Neoliberalni zaokret ekonomskih ideja ukazao je i dokazao da je intervencija države problem, a ne rešenje te da stabilna monetarna politika i radikalno smanjenje poreza svakako proizvode zdravu ekonomiju.

Centralne banke, pod pritiskom konkurentskih generatora globalne ekonomije, trebalo je da slede monetaristički pravac i Ugovor iz Mastrihta, uspostavljajući široki neoliberalni okvir. Neregulisana finansijalizacija sa deviznim špekulantima primorala je skoro sve evropske vlade da

olabave evropski kursni mehanizam i skrene pogled sa maglovite i neistražene uloge hedž fondova. Deregulacija bankarstva je proizvela špekulativne balone u alokaciji kredita na tržištu nekretnina, kao i fiskalnu politiku smanjenja poreza za lica i preduzeća (u cilju podsticanja investicija) (Ristić i Živković 2020, 101).

Iako se bankarska regulacija i nadzor prepisuju i restrukturiraju kao odgovor na globalnu finansijsku krizu, njihova primena zahteva složene korake u zavisnosti od nacionalne politike svake zemlje, što bi moglo imati različite efekte na preuzimanje rizika u bankama, a sve u zavisnosti od finansijskog i institucionalnog okruženja u kojem banke posluju (Alihodžić 2021, 56).

2. FUNKCIONALNA TRANSFORMACIJA BANKARSTVA

U kontekstu transformacionih tendencija u bankarstvu, prvenstveno se fokusiramo na kanale distribucije (tehnologije i usluge) kao nove načine uspostavljanja kontakta sa klijentima i u tom smislu nove oblasti bankarskog poslovanja. Osnovni izazov tradicionalnih banaka je u pronalaženju idealne ravnoteže između finansijske regulative i finansijskih inovacija, tj. između tržišne stabilnosti i efikasnosti. Pored toga, banke koje žele da inoviraju i transformišu svoj poslovni model korišćenjem tehnologija i digitalnih kanala komunikacija, suočavaju se sa problemima (Krstić i Tešić 2016, 31). Tradicionalni kanal distribucije, koji je u osnovi lični kontakt, shvata se kao osnova bankarstva, ali imajući u vidu da svaki kontakt sa klijentom podrazumeva velike troškove poslovanja, tako da današnji profil klijenta sve više razlikuje lične preferencije, bankarstvo napušta tradicionalne koncepte marketing miksa, a njegovo poslovanje se čini efikasnijim primenom koncepta transformacije digitalnog poslovanja. Nekada se činilo da ekonomska opravdanost smanjenja operativnih troškova čini bankarski posao profitabilnijim, ali današnje digitalne tendencije u finansijskoj industriji uopšte čine poslovanje konkurentnijim, a samim tim i održivijim.

Neki autori ističu da su u protekloj deceniji dramatična poboljšanja i isplativo umrežavanje omogućili daleko veću mogućnost komunikacije. Ove tehnologije su omogućile bankama da usluge implementiraju kroz sve raspoložive kanale, pri čemu je potreba za obezbeđivanjem jedinstvene korporativne mreže, adekvatnog kapaciteta, bez prekida u radu i kašnjenja u protoku podataka uslov za prilagođavanje tehnologije.

Promene u ponašanju klijenata predstavljaju i šansu i pretnju za banku (Ristić i Miljković i Klincov 2020, 120). Svaka banka koja je počela da migrira na digitalne kanale, transformišući svoju fizičku distributivnu mrežu i stalno radi na unapređenju svojih tržišnih strategija, ima priliku da značajno poboljša svoj odnos efikasnosti.

U tom smislu, u cilju zadovoljenja sve većeg broja zahteva kupaca, kreiranje novih modela distribucije zasniva se na sledećim imperativima:

- *“Mora se izvršiti prelaz sa pristupa linearnog toka (pristup levka prodaje) na višekanalni pristup u pružanju usluga;*
- *Potrebno je redizajnirati poslovnu mrežu kako bi se postigla optimalna ponuda korišćenjem različitih vrsta formata i kanala;*
- *Banke moraju unaprediti i pojačati direktnu komunikaciju visokog kvaliteta sa klijentima, jer je to takozvana „fronta“;*
- *Pratiti trend višekanalne integracije, sa ciljem sticanja klijenata koji će moći da koriste svaki pojedinačni kanal, bez isključivog izbora (tzv. channel-agnostic);*
- *Razlikuju klijente;*
- *Obezbedi sigurnost transakcija“.*

Nekadašnji alternativni kanali preuzimaju inicijativu i postaju direktni i primarni kanali. Banke sve više migriraju svoje proizvode u digitalnu arenu. Time se smanjuju troškovi, povećava brzina

distribucije i domet ponude, a korisnici imaju sve više prednosti i pogodnosti jer su cene niže, a mogućnosti korišćenja bankarskih proizvoda veće.

Međutim, tendencija digitalne transformacije poslovanja zasnovanog na inovacijama predstavlja dodatni izazov prilagođavanja za mnoge finansijske i bankarske sektore, po obimu i dinamici, kao i dilemu o dubini i sveobuhvatnosti digitalizacije pojedinih operativnih aktivnosti. Za neke sisteme, inovacije su ključ uspeha, za druge to može biti put ka širim makroekonomskim asimetrijama i distorzijama.

Stoga je u ovom trenutku svakako ključno pitanje regulacije, koja je *sine kua non* globalnih tendencija koje smo mapirali. Problem postaje još veći jer sve relevantne finansijske inovacije i inicijative „funkcionišu po principu odozdo prema gore“, dakle polaze od tržišta i potreba ili predstavljaju rezultat difuznog praćenja trendova. Ako bismo ovakve usluge primenili u kasnijim fazama, to bi moglo da stvori probleme koje ne možemo uvek u potpunosti predvideti i samim tim nužno stvoriti uslove za finansijsku ranjivost i intervenciju centralnog regulatora.

U daljem pregledu daćemo okvir za regulisanje inicijativa i inovacija u oblasti digitalizacije bankarskih usluga koje trenutno postoje u pojedinim bankarskim sistemima.

3. DIGITALNO BANKARSTVO U EU: REGULATORNI OKVIR

Postojeći institucionalisani mehanizmi su se, u uslovima globalne finansijske krize, ali svakako i u vremenskom periodu posle, pokazali nedovoljnim i neodgovarajućim za rešavanje problema banaka koje su se suočile sa ozbiljnim poteškoćama u svom poslovanju. Obzirom na to da nisu pružali mogućnosti za dovoljno brzu i efikasnu intervenciju, niti su u optimalnoj meri obezbeđivali uslove za održavanje kritičnih funkcija u poslovanju banke, konkretan je zaključak da nije bilo ni okvira, nacрта ili plana za očuvanje finansijske stabilnosti sistema kao celine (Ristić and Živković 2020,78).

Evropsko bankarstvo, kao i opšte tržište finansijskih usluga, jedno je od visoko regulisanih oblasti ekonomskog i finansijskog funkcionisanja ovog paketa. Međutim, i pored ovih propisa, kapacitet, dubina i širina finansijskog tržišta EU, stepen razvijenosti evropskog društva i privrede generiše inovacije koje postoje u i van regulatornog okvira, u korelaciji sa najnovijim trendovima u finansijskim inovacijama i doprinose daljem razvoju uopšte. Navedeno se prvenstveno odnosi na svet digitalnih usluga i usluga u oblasti finansija u čast najnovijih tehnologija, kao i na sve sofisticiraniji koncept konzumerizma finansijskih usluga.

U tom kontekstu, a na osnovu opsežnih javnih konsultacija i diskusija o digitalnim finansijama, Komisija EU je krajem prošle godine usvojila paket digitalnih finansija, uključujući strategiju digitalnih finansija i zakonske predloge o kripto-imovini i digitalnoj otpornosti za određeni finansijski sektor EU koja potrošačima daje pristup finansijskim proizvodima, istovremeno osiguravajući zaštitu potrošača i finansijsku stabilnost.

Paket podržava ambicije EU za oporavkom koji obuhvata digitalnu tranziciju. Ova strategija „leži“ u stavu da digitalne finansije mogu pomoći u modernizaciji evropske privrede u svim sektorima i pretvoriti Evropu u globalnog digitalnog igrača. Ova strategija podržava skup mera i koraka koji predviđaju dinamiku, brzinu i smernice digitalne transformacije u narednim godinama, uključujući analizu rizika i zaštitu potrošača na prvom mestu.

Strategija definiše četiri glavna prioriteta u oblasti podrške digitalnoj transformaciji finansijskog poslovanja i to:

1. Otklanjanje fragmentacije na jedinstvenom digitalnom tržištu;
2. Prilagođavanje regulatornog okvira EU kako bi se omogućile digitalne inovacije;
3. Promovisanje finansiranja zasnovanog na podacima i suočavanje sa izazovima i rizicima digitalne transformacije;
4. Povećati digitalnu finansijsku otpornost finansijskog sistema.

Prihvatanje digitalnog finansiranja bi oslobodilo dodatni prostor za dalje finansijske inovacije, veću društvenu kompatibilnost, moguće smanjenje potencijalnih tržišnih asimetrija i moralnog hazarda i veću društvenu uključenost. Najveći efekat bio bi u oblasti finansiranja malih i srednjih preduzeća, koja su u fokusu koncepta razvoja privrede EU definisane strategijom Evropa 2030, podržavaju ideju „ozelenjavanja“ finansija EU i proširuju delokrug EU strategijom industrijskog razvoja.

Kako digitalne finansije ubrzavaju prekogranične operacije, one, takođe, imaju potencijal da unaprede integraciju finansijskog tržišta u bankarsku uniju i uniju tržišta kapitala, a samim tim i da ojačaju Evropsku ekonomsku i monetarnu uniju. Digitalizacija ubrzano menja način poslovanja, transformišući tržišta kapitala i čineći finansijske usluge lakše dostupnim i lakšim za izvršavanje (Ahern 2021, 430).

Jak i živahan evropski digitalni finansijski sektor bi ojačao sposobnost Evrope da ojača našu otvorenu stratešku autonomiju u finansijskim uslugama, a time i naš kapacitet da regulišemo i nadgledamo finansijski sistem kako bismo zaštitili evropsku finansijsku stabilnost i naše vrednosti. Zakonski predlozi o korišćenju mogućnosti koje nude kriptovalute služe za ublažavanje rizika investitora i održavanje finansijske stabilnosti. S tim u vezi, Komisija predlaže okvir za kriptovalute kako bi se omogućile inovacije na način koji čuva finansijsku stabilnost i štiti investitore.

Kripto sredstva su digitalni prikazi vrednosti ili prava, koji se prenose i čuvaju elektronski. Oni mogu poslužiti kao ključ za pristup usluzi, mogu olakšati plaćanja ili mogu biti dizajnirani kao finansijski instrumenti.

Komisija pravi razliku između onih kripto sredstava koja su već regulisana zakonodavstvom EU i druge kripto imovine. Prvi će ostati podložni postojećim zakonima, ali Komisija predlaže pilot režim za tržišne infrastrukture koje se odlučuju za trgovinu i poravnanje transakcija pomoću takvih finansijskih instrumenata u obliku kripto imovine. Ovo bi trebalo da omogući učesnicima na tržištu i regulatorima da steknu iskustvo u korišćenju DLT berzi za trgovinu ili evidentiranje akcija ili obveznica u digitalnoj knjizi.

Za ranije neregulirane kriptovalute, uključujući „stabilne kovanice“, Komisija predlaže režim po meri. Predložena uredba postavlja stroge zahteve za izdavaoce kriptovaluta u Evropi i pružaoce usluga kriptovaluta koji žele da podnesu zahtev za dobijanje dozvole za pružanje svojih usluga na jedinstvenom tržištu. Zaštitne mere uključuju kapitalne zahteve, čuvanje imovine, obaveznu proceduru žalbe koja je dostupna investitorima i prava investitora u odnosu na izdavaoca. EU ima za cilj dalji razvoj evropskog tržišta plaćanja kako bi Evropa u potpunosti imala koristi od inovacija i mogućnosti koje nudi digitalizacija. Strategija se fokusira na: stvaranje uslova koji će omogućiti razvoj tekućih plaćanja i rešenja plaćanja širom EU, zaštitu potrošača i obezbeđivanje sigurnih rešenja za plaćanje i smanjenje zavisnosti Evrope od glavnih globalnih aktera u ovoj oblasti.

Digitalna transformacija u bankarskom sektoru je kontinuiran proces koji utiče i na spoljašnje i unutrašnje okruženje redizajniranjem unutrašnjih procesa i postojećih metoda. Postoje mnogi razlozi zbog kojih dolazi do digitalne transformacije, kao što je servisiranje udaljenih područja bez fizičkog filijale, diferencijacija od konkurenata ili smanjenje operativnih troškova. U svakom slučaju, ima mnogo sumnje u prihvatanje digitalnih tehnologija (Fotis i Giatsidis i Kamariotou 2021, 204).

Opcije digitalnog bankarstva i decentralizovani sistemi plaćanja pojavljuju se svuda i nude investitorima, putnicima, slobodnjacima, vlasnicima malih preduzeća potpuno drugačije iskustvo u novcu. Kao rezultat toga, broj banaka koje mogu da biraju je postao ogroman, a mnogi ljudi su na raskrsnici izbora, pokušavajući da odluče šta je najbolje za njih. Evropske banke izazova razlikuju se u pogledu naknada, sigurnosti i podrške za različite fondove i investicione usluge.

S obzirom na to da inicijative uvek prvo ratifikuje Komisija EU, stiče se utisak da ECB nema nikakvu ulogu ni formalno ni suštinski u regulisanju ovih pitanja. Takva praksa je evidentna kroz

čitavu istoriju funkcionisanja ECB, koja se gotovo uvek pojavljuje u završnoj fazi kao puki „poslednji reaktor”. Međutim, moguće je i odbraniti neoliberalni bastion u funkcionisanju ECB kao banke „poslednje instance”.

4. KVANTNE FINANSIJE U SAD: INICIJATIVA

Neki autori su rekli da se pored kontroverzi, koje se akademski još uvek vode u Sjedinjenim Državama, može konstatovati da paralelno „cveta“ novi svet finansija (Sonnenfeld 2021). Pojavljuje se novi sistem koji, uz odgovarajuću strukturu, vraća finansijsku kontrolu u ruke ljudi. Kvantni finansijski sistem (KFS) gradi virtuelnu privatnu mrežu (VPN) za sistem prekograničnog međubankarskog plaćanja (CIPS).

To je mreža zasnovana na suverenitetu i trgovini. Za koordinaciju nacionalnih istraživačkih napora koji uključuju federalne agencije, akademsku zajednicu i lidere industrije koji su već u toku. Nacionalna kancelarija za kvantnu koordinaciju u Beloj kući objavila je Stratešku viziju američkih mreža kvantnog finansijskog sistema u februaru prošle godine (2020). Ukratko, KFS obezbeđuje „nepovredivi integritet“ u kretanju sredstava od izvora centralne banke do odredišnih računara.

To znači da je ključna prednost KFS-a da zaštiti sve strane od korupcije, kreditiranja i manipulacije unutar bankarskog sistema i da obezbedi da banke budu nadgledane i zaštićene u skladu sa ugovorenim ugovorom o transferu.

Kako je naveo i ovaj autor, ceo sistem može da podrži ekonomski razvoj koji ne uključuje banke, govoreći o tzv. globalnom finansijskom suverenitetu (prethodnik se nalazi u sistemu „otvorenog bankarstva“ (Sonnenfeld 2021).

Ključno je napomenuti da uz odgovarajući računovodstveni sistem, nacionalne banke, regionalne banke i krovne banke (banke koje pružaju sve vrste finansijskih usluga) mogu igrati ključnu ulogu u velikim infrastrukturnim projektima (projektovanje puteva, škola, gradova i sela, itd.), dok nezavisne grupe mogu da ugrade sopstvene komponente u vitalnu infrastrukturu koja nije opterećena finansijskim posrednicima, kao što su male poljoprivredne zadruge, alternativne energetske mreže i alternativni lanci snabdevanja (Sonnenfeld 2021).

Kvantne finansije su interdisciplinarna oblast u kojoj se teorije i metode koje su razvili kvantni fizičari i ekonomisti primenjuju za rešavanje finansijskih problema. Predstavlja granu poznatu kao ekonomika. Iako su kvantne računarske metode prisutne već neko vreme i koriste osnovne principe fizike za bolje razumevanje načina implementacije i upravljanja novčanim tokovima, matematika je zapravo važna u ovom novom scenariju (Bagarello and Gargano 2014, 30).

U slučaju beskamatnog sistema, mora se utvrditi da odgovarajuće „resetovanje” znači da ne postoji zavisnost od kredita ili duga koja rezultira prekomernom konverzijom imovine u finansijske instrumente („preterana finansijska”) (Sonnenfeld 2021).

Drugim rečima, ne moramo da dodajemo nepotrebne jedinice i nule našim transakcijama ili načinima na koje stvaramo ili proizvodimo sredstva koju želimo da redistribuiramo i od kojih samostalno ostvarujemo prihod (Sonnenfeld 2021). Ovo nas vraća na korišćenje veštačke inteligencije (AI). Automatizacija primenjena veštačkom inteligencijom može se koristiti za efikasnije korišćenje dobitaka uštede troškova u proizvodnji u lancu snabdevanja, a proračuni veštačke inteligencije se mogu koristiti za amortizaciju rizika od štetnih efekata (spoljašnjih efekata) koji proizilaze iz sredstava koja su stvorena, pretvorena u finansijske instrumente i distribuirana za potrebe tržišta.

Ukratko, finansijska sredstva se tretiraju na takav način da nisu odvojena od svojih održivih korisnih sredstava u stvarnom svetu, kako bi pokrila sve promenljive vrednosti životne sredine koje na kraju određuju njenu vrednost.

Kako je autor istakao, postoji potencijalni nedostatak tokenizovanih digitalnih valuta u ovom monetarnom ekosistemu, a to je da one generalno moraju biti dizajnirane da budu u potpunosti

kvantno tolerantne. Drugim rečima, cilj je praćenje i očuvanje prirodne vrednosti svake imovine amortizacijom rizika u realnom vremenu (Sonnenfeld 2021).

U ovom trenutku nije jasno kako se tačno knjiži KFS i u kom konkretnom knjigovodstvenom sistemu. U međuvremenu, institucionalni otkup akcija bitkoina je signal da se vodi prava bitka za kontrolu finansijskog sistema.

Bez obzira na to kako će se ovo odigrati, jasno je da postoji mnogo opcija za knjiženje i strukturiranje imovine koje su srazmerne promenljivim uslovima sa kojima se suočavamo širom sveta. Autor veruje da skup globalnih valuta u nastajanju može da odgovori na ove socioekonomske i socioekološke varijante. Za KFS se tvrdi da je „neosporni vladar“ u fotonjskoj tehnologiji sa 3,5 triliona kadrova u sekundi. Ovo zamenjuje zastarelo dinamičko IP rutiranje stvarnom fizičkom autentifikacijom pomoću GPS-a između pošiljaoca i primaoca, uz održavanje „100% finansijske sigurnosti i transparentnosti za sve vlasnike valuta“ (Sonnenfeld 2021).

ZAKLJUČAK

Funkcionalna transformacija je svakako globalni proces, čineći ovaj „put“ neizbežnim. Tempo na ovom putu i prilagođavanje promenama zavisice od kapaciteta nacionalnih ekonomija, stabilnosti finansijskog sistema i kapaciteta institucija. Digitalizacija se zasniva na mehanizmima inkluzije, inovativnosti i efikasnosti i na taj način omogućava pretpostavku uticaja na širi kontekst ekonomskog i održivog razvoja, ali sagledavajući određena institucionalna rešenja, prakse i predloge u ovom radu pronašli su se različiti pristupi i mogućnosti u makroekonomiji. Očigledno je da su ovakvi uslovi neizbežni i sve prisutniji u budućnosti, s obzirom na navedene razlike u pozicijama u globalnoj trci. Otuda se zaključuje da će regulacija morati da ima globalni ton, s obzirom na to da u realnom kontekstu živimo u svetu integrisanih finansijskih sistema.

LITERATURA

1. Ahern, Deirdre. 2021. "Regulatory Lag, Regulatory Friction and Regulatory Transition as FinTech Disenablers: Calibrating an EU Response to the Regulatory Sandbox Phenomenon." *European Business Organization Law Review*. 22:395–432 Accessed March 20.2022. <https://doi.org/10.1007/s40804-021-00217-z>
2. Alihodžić, Almir. 2021. "Efekti bankarske regulacije na performanse poslovanja bankarskog sektora - evidencija banaka zemalja Zapadnog Balkana." *Bankarstvo*. 50(3): 36 -72. Accessed March 20.2022. <https://doi.org/10.5937/bankarstvo2103036A>.
3. Bagarello, Fabio and Gargano, Francesco. 2014. "Quantum Ideas for Classical Systems" *Acta Applicandae Mathematicae*. 132: 27–39. Accessed March 20. 2022. DOI: 10.1007/s10440-014-9889-9
4. Fotis, Kitsios and Giatsidis, Ioannis and Kamariotou, Maria. 2021. "Digital Transformation and Strategy in the Banking Sector: Evaluating the Acceptance Rate of E-Services." *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*. 7(3):1-14. Accessed March 20. 2022. <https://doi.org/10.3390/joitmc7030204>
5. Krstić, Nataša, and Tešić, Dejan. 2016. "Digitalna transformacija bankarskog poslovanja - opasnost ili prilika?." *Bankarstvo*. 45(2):12-33. Accessed March 22. 2022. <https://doi.org/10.5937/bankarstvo1602012K>
6. Mihovilić, Ana i Hunjet, Anica. 2021. "Identifikacija i motivi korisnika mobilnog bankarstva." *CroDiM : International Journal of Marketing Science*. 4(1):17-34. Accessed March 20. 2022. <https://hrcak.srce.hr/254842>
7. Ristić, Kristijan, i Živković, Aleksandar. 2020. "Ocena evropskog bankarskog regulatornog okvira sa osvrtom na značaj za Republiku Srbiju." *Bankarstvo*. 49(3):77-101. Accessed March 21. 2022. <https://doi.org/10.5937/bankarstvo2003077R>

8. Ristić, Kristijan and Miljković, Ljubomir and Klincov, Vujaković Tatjana. 2017. “Financial and banking management of the european union: functional analysis.” *Business Studiess*. 9(17-18):115-135.
9. Sonnenfeld, Gunther. 2021. “A New Financial System.” Accessed March 21. 2022. <https://gunthersonnenfeld.com/blog/a-new-financial-system>
10. Tran, Vuong Thao and Lin, Chien-Ting and Nguyen, Hoa. 2016. “Liquidity creation, regulatory capital, and bank profitability.” *International Review of Financial Analysis*. 48: 98-109.

